

บทบาทผู้นำชุมชนในระดับท้องถิ่นตามนโยบายของแผนพัฒนาชุมชนอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่
: การศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านแม่ปะและหมู่บ้านแม่ฮาน

นางสาวดารณี ประยูรวงษ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาการศึกษาออกโรงเรียน

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2535

ISBN 974 - 581 - 397 - 4

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

018321

I 15221983

THE ROLES OF LOCAL COMMUNITY LEADERS ACCORDING TO THE COMMUNITY
DEVELOPMENT PLAN OF AMPHOE SAMOENG CHANGWAT CHIANG MAI
: A CASE STUDY OF MAEPA AND MAEKHAN VILLAGES

Miss Daranee Prayoonwong

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education
Department of Non-Formal Education
Chulalongkorn University

1992

ISBN 974 - 581 - 397 - 4

หัวข้อวิทยานิพนธ์

บทบาทผู้นำชุมชน ในระดับท้องถิ่นตามนโยบายของแผนพัฒนาชุมชน
อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ : การศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้าน
แม่ปะและหมู่บ้านแม่ชาน

โดย

นางสาวดารณี ประยูรวงษ์

ภาควิชา

การศึกษานอกโรงเรียน

อาจารย์ที่ปรึกษา

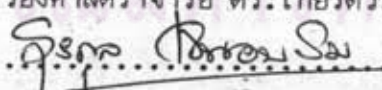
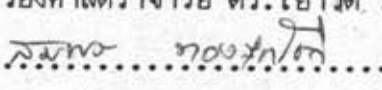
รองศาสตราจารย์ ดร.สุรกุล เจนอบรม

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาทางบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วิชาภัย)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

 ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.เกียรติวรรณ อมาตยกุล)
 อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรกุล เจนอบรม)
..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.เยาวดี วิบูลย์ศรี)
 กรรมการ
(นางสมพร ทองสุกโชติ)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

การดี ประยูรวงษ์ : บทบาทผู้นำชุมชนในระดับท้องถิ่นตามนโยบายของแผนพัฒนาชุมชน
อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ : การศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านแม่ปะ และหมู่บ้านแม่ชาน
(THE ROLES OF LOCAL COMMUNITY LEADERS ACCORDING TO THE COMMUNITY
DEVELOPMENT PLAN OF AMPHOE SAMOENG CHANGWAT CHIANG MAI : ACASE STUDY
OF MAEPA AND MAEKHAN VILLAGES) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.สุรกุล เจนอบรม 214 หน้า
ISBN 974-581-397-4

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทผู้นำชุมชนในระดับท้องถิ่น ตามนโยบายการพัฒนา
ชุมชน อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ในด้านการเป็นผู้ทำให้งานพัฒนาชุมชนเริ่มต้น และแผ่ขยายกว้าง
ออกไป การเป็นผู้แพร่ความรู้ ความคิดต่าง ๆ จากหน่วยราชการไปสู่ชาวบ้าน การเป็นครูสอนหรือสาธิต
ทั้งเป็นตัวอย่างแก่ชาวบ้าน เป็นผู้เข้าร่วมกับประชาชน วิเคราะห์ปัญหา ความต้องการเพื่อจัดทำแผนพัฒนา
ชุมชน เป็นตัวแทนประสานงานระหว่างประชาชน กับหน่วยงานของรัฐ และเป็นผู้สื่อความคิดทำให้เกิดการ
พัฒนาชุมชน ที่ทำให้ชุมชนสามารถปกครองตนเองได้ โดยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์
ระดับลึก ซึ่งพบว่าผู้นำชุมชนในระดับท้องถิ่นของหมู่บ้านแม่ปะ และหมู่บ้านแม่ชานทุกคน จะมีบทบาทตาม
ลักษณะของบทบาทการพัฒนาชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาชุมชน อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่
ทั้งนี้งานการพัฒนาชุมชนจะสำเร็จได้ก็ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมแรงทั้งกำลังกาย กำลังใจ และกำลังทรัพย์
ที่ได้จากตัวผู้นำเอง ประชาชนในชุมชน ซึ่งรวมไปถึงหน่วยงานของภาครัฐบาลและหน่วยงานเอกชนด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา.....ภาควิชาศึกษานอกโรงเรียน.....
สาขาวิชา.....การศึกษานอกระบบโรงเรียน.....
ปีการศึกษา.....2535.....

ลายมือชื่อนิติ.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

DARANEE PRAYOONWONG : THE ROLES OF LOCAL COMMUNITY LEADERS ACCORDING TO THE COMMUNITY DEVELOPMENT PLAN OF AMPHOE SAMOENG CHANGWAT CHIANG MAI : A CASE STUDY OF MAEPA AND MAEKHAN VILLAGES. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. Dr. SURAKUL JANOBROM, Ed.D. 219 pp. ISBN 974-581-397-4

The purpose of this research is to study the roles of the local community leaders according to the community development plan of Amphoe Samoeng Changwat Chiang mai. They enable the community development to start and spread widely. They spread various knowledge and ideas from the government to the villagers. They are instructory of demonstrators and examples for the villagers. They are leaders, cooperating with the people, to analyze their problems and needs to improve the development plan. They are coordinators between the people and the government and thought transmitters to provide the development plan that enables the people to rule themselves. By participating observance and deeply interviewing, it is found that the local community leaders of the villages and their housewives play great parts in developing the community in accordance with the development plan of Amphoe Samoeng, Changwat Chiang mai. Therefore the development plan will be Successful by the cooperation with body power, mind power and financial power of the leaders, the local people and the government organizations and public organizations as well.

ภาควิชา..... การศึกษานอกโรงเรียน.....
สาขาวิชา..... การศึกษานอกระบบโรงเรียน.....
ปีการศึกษา.....2535.....

ลายมือชื่อนิติ.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

ในการดำเนินการศึกษาพฤติกรรมของผู้นำชุมชนในระดับท้องถิ่น ตั้งแต่การค้นคว้า เอกสาร การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้มาเป็นข้อมูลอ้างอิงนี้ ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จากผู้เกี่ยวข้องหลายท่าน ทั้งนี้ก็ด้วยแรงบันดาลใจจากการปฏิบัติหน้าที่ราชการ ในชุมชนชนบทเอง ที่ต้องสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้นำชุมชนในระดับท้องถิ่นอยู่เสมอ ๆ โดยเฉพาะผู้วิจัยได้รับความกรุณาจาก อาจารย์ประยูร อัมไพพันธุ์ กรุณาให้คำแนะนำในการเก็บรวบรวมข้อมูล และท่านได้กรุณาให้ข้อคิดด้านวิธีการศึกษาวิจัยภาคสนาม

ผู้วิจัยได้รับความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศรีสุธา แก้วสัมฤทธิ์ ที่คอยชี้แนะแนวทางเดินไปสู่การวิจัยได้อย่างถูกต้อง ทั้งนี้มิเพื่อน ๆ ที่อยู่ในวันเดียวกันคือ คุณกัญญา ยั่งยืน และคุณเสาสี เพ็ญศิริ ที่คอยให้กำลังใจอยู่เสมอ อีกทั้งมารดาและพี่น้อง ได้ให้การสนับสนุนทั้งกำลังกาย กำลังใจ และกำลังทรัพย์ตลอดมา

จากการทำงานวิจัยครั้งนี้ ผู้ที่ช่วยให้ผู้วิจัยได้สามารถทำการศึกษางานวิจัยฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี คือ รองศาสตราจารย์สุรกุล เจนอบรม ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำชี้แนะการทำโดยละเอียด ทั้งยังช่วยตรวจสอบข้อบกพร่องในหลาย ๆ ประการ คอยอำนวยความสะดวกในการให้ข้อมูลใหม่ ๆ ที่เป็นสาระสำคัญ เพื่อใช้ประกอบในการเขียน จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี อีกทั้งยังได้รับคำแนะนำจาก ศาสตราจารย์ ดร.พิทยา สายหู และรองศาสตราจารย์ ดร.เขาวดี วิบูลย์ศรี ช่วยแนะนำการทำงานวิจัยให้เป็นไปตามหลักของการทำงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ดี

นอกจากนี้ ยังมีท่านหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอสะเมิง และคณาจารย์ทุก ๆ ท่าน ที่อำนวยความสะดวกในขณะที่ผู้วิจัยกำลังเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนาม

ทุกท่านที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้ ได้คอยให้ความช่วยเหลือสนับสนุนในการศึกษา และเขียนวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด ผู้วิจัยจึงใคร่ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้ด้วย

ตารณี ประยูรวงษ์

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญแผนภูมิ	ญ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญภาพ	ด
บทที่ 1 บทนำ	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	17
ขอบเขตของการวิจัย	18
ข้อตกลงเบื้องต้น	19
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	20
ข้อจำกัดของการวิจัย	21
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	22
บทที่ 2 แนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	22
แนวความคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำ	23
ความหมายของผู้นำ	24
คุณลักษณะและประเภทของผู้นำ	28
โครงสร้างอำนาจผู้นำในชนบท	50
X แนวความคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท	52
บทบาทผู้นำชุมชน ในระดับท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของ ประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบท	56
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	66
ประวัติอำเภอสะเมิง	69
ข้อมูลเกี่ยวกับหมู่บ้านแม่ปะ และหมู่บ้านแม่ขาน	76
สภาพปัญหาและอุปสรรค	78
นโยบายการพัฒนาชุมชน อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่	79
หลักและวิธีการศึกษาวิจัย	80

	การวิจัยเชิงคุณภาพ	81
	สรุป	82
บทที่ 3	วิธีดำเนินการวิจัย	86
	การศึกษาและรวบรวมความรู้เกี่ยวกับบทบาทของผู้นำชุมชน ในระดับท้องถิ่นต่อการพัฒนาชุมชน	86
	การศึกษาและสำรวจกลุ่มประชากร	87
	การสร้างและเตรียมเครื่องมือสำหรับการวิจัย	89
	การเก็บรวบรวมข้อมูล	91
	การวิเคราะห์ข้อมูล	96
บทที่ 4	ข้อมูลจากการสังเกตสภาพชุมชนในหมู่บ้านแม่ปะและหมู่บ้านแม่ชาน	98
	สภาพการคมนาคม	98
	สภาพชุมชนโดยทั่วไป	102
	สภาพที่อยู่อาศัย	105
	สภาพการประกอบอาชีพ และงานการพัฒนา	110
	สภาพการดำเนินชีวิตตามขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม	117
บทที่ 5	บทบาทผู้นำชุมชนในระดับท้องถิ่นตามนโยบาย	
	การพัฒนาชนบท อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่	123
	การสังเกตบทบาทผู้นำชุมชนในระดับท้องถิ่นตามนโยบาย	
	การพัฒนาชุมชนอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่	125
	ผลการสังเกตบทบาทของผู้นำหมู่บ้านแม่ปะ	125
	ผลการสังเกตบทบาทของผู้นำหมู่บ้านแม่ชาน	133
	สรุปการเปรียบเทียบผลการสังเกตบทบาทของผู้นำชุมชน ในระดับท้องถิ่น	139
	การสังเกตพร้อมสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนในระดับท้องถิ่น	146
	ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์	146
	ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้าน	151
	การสัมภาษณ์แบบลึก	153

การสัมภาษณ์ครู และผู้นำทางศาสนาที่แสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับผู้นำชุมชนในระดับท้องถิ่น	159
สรุป	160
บทที่ 6 สรุปและข้อเสนอแนะ	164
สรุปและอภิปรายผลการวิจัย	166
สภาพปัญหา	166
ข้อสังเกต	174
ข้อเสนอแนะ	175
บรรณานุกรม	177
ภาคผนวก	189
ประวัติผู้เขียน	219

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่

หน้า

1	แผนที่สังเขปอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่	75
2	แสดงผลการสังเกตผู้นำชุมชนในระดับท้องถิ่นของ
หมู่บ้านแม่ปะและหมู่บ้านแม่ชาน อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่	145

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 รายชื่ออำเภอยากจน	8
2 ผลการคำนวณค่าดัชนีความยากจนสำหรับจังหวัดเชียงใหม่	9
3 ผลการประเมินระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน ปี พ.ศ. 2533 อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่	14
4 จำนวนกลุ่มประชากรที่ศึกษาของหมู่บ้านแม่ปะและหมู่บ้านแม่ฮาน	88
5 รายนามผู้นำชุมชนในระดับท้องถิ่นที่อยู่ในรูปคณะกรรมการหมู่บ้าน	124
6 เพศ เชื้อชาติ และภูมิลำเนา ของผู้ให้สัมภาษณ์	147
7 อายุ และสถานภาพการสมรส	148
8 การศึกษาและการบวชเรียน	149

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 ทางไปหมู่บ้านแม่ปะ / แม่ชาน	99
2 รถโดยสารประจำหมู่บ้าน	99
3 ทางข้ามมอเตอร์ไซด์ของหมู่บ้านแม่ปะ / แม่ชาน	99
4 การเร่งเครื่องมอเตอร์ไซด์ขึ้นคอย	100
5 การเดินทางด้วยเท้าเปล่า	101
6 การเดินข้ามน้ำ	101
7 ทางเข้าหมู่บ้านแม่ปะ / แม่ชาน	102
8 โรงเรียนแม่ปะ / แม่ชาน	102
9 วัดแม่ปะ / แม่ชาน	103
10 ภายในโบสถ์วัดแม่ปะ / แม่ชาน	103
11 กุฏิวัดแม่ปะ / แม่ชาน	103
12 ศาลาวัดแม่ปะ / แม่ชาน	104
13 ทางเดินขึ้นเขาวัดแม่ปะ / แม่ชาน	104
14 ที่อ่านหนังสือพิมพ์หมู่บ้านแม่ปะ / แม่ชาน	104
15 หังบูชาพระ	105
16 การก้างมุ้งนอนทั้งไว้ตลอดปี	105
17 ห้องเสื้อผ้าอยู่ในห้องนอน	106
18 ความเชื่อทางผีสงและเจ้าที่เจ้าทาง	106
19 การนำไม้มาทำเป็นเชื้อเพลิง	107
20 คริวไฟ	107
21 หมอน้ำรับแขกอยู่หน้าบ้าน	107
22 มีเมียงและบุตรีให้ผู้มาเยี่ยม ได้ทานและสูบ	108
23 บ้านพ่อหลวงแม่ปะ / แม่ชาน	108
24 บ้านประชาชนในหมู่บ้านแม่ปะ / แม่ชาน	109
25 บ้านพักครูโรงเรียนแม่ปะ / แม่ชาน	109
26 ความแห้งแล้งของหมู่บ้านแม่ปะ / ความอุดมสมบูรณ์ของหมู่บ้านแม่ชาน	110

27	การเลี้ยงวัวของหมู่บ้านแม่ปะ / การทำไร่วัสดอร์เบอร์รี่ของหมู่บ้านแม่ชาน ..	110
28	การปลูกพืชของแม่ปะ / แม่ชาน	111
29	การรับจ้างปลูกป่าสักของหมู่บ้านแม่ปะ	111
30	การตัดไม้เนื้อแข็ง	112
31	การสร้างบ้าน	112
32	ความร่วมมือของประชาชนกับวัด	113
33	กิจกรรมของผู้สูงอายุ	113
34	บึงน้ำมัน	114
35	หมู่บ้านมีไฟฟ้าใช้	114
36	แท่งค้ำน้ำใช้ของหมู่บ้านแม่ปะ / แม่ชาน	115
37	เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจ่ายยาคุม	115
38	ผู้ใหญ่บ้านนำผ้าทอมมาแจก	116
39	การประชุมประชาชนในหมู่บ้าน	116
40	การทำบุญเนื่องในวันสำคัญ	117
41	การทำทานข้าวใหม่	118
42	การมาประชุมที่วัด	118
43	การทำบุญในงานปอย	118
44	การทำบุญदानสลากัดัด	118
45	สถานที่ทำพิธีลงเจ้านาย	119
46	ผู้ลงเจ้านาย	119
47	ผู้ร่วมลงเจ้านาย	119
48	ช่างซ่อมรถล่อม	120
49	การปิดป่าและขอขมาลาโทษ	120
50	การทำขันตูกมื่อ (บายศรี)	120
51	การแห่ขันหมาก	121
52	การผูกข้อมือ	121

53	การแก้ศพผู้ตาย	121
54	การสัมภาษณ์ขณะผู้ให้สัมภาษณ์ทำงาน	154
55	ร่วมรับประทานอาหารกับผู้ให้สัมภาษณ์	155
56	การบันทึกเทปขณะสัมภาษณ์	155
57	การสัมภาษณ์ผู้นำขณะรอรถก่อนไปประชุมอำเภอ	155
58	การสัมภาษณ์ผู้นำทางศาสนา	16๑
59	ไม้ที่ทำเชื้อเพลิงถูกตัดนำมาเก็บไว้ใช้	16๑

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย